

Euroopan Unionin syvenevä kriisi: perusteellisen muutoksen aika on tullut

– EuroMemorandum 2013 –

Tadeusz Kowalikin (1925-2012) muistolle.

Tadeusz Kowalik oli kuuluisa puolalainen poliittisen taloustieteen edustaja, joka puhui väsymättömästi työntekijöiden ja heidän perheidensä hyvinvoinnin ja demokraattisten oikeuksien puolesta.

Tiivistelmä

Johdanto

Vuonna 2007 alkanut ja vuoden 2008 aikana dramaattisesti syventynyt kriisi on paljastanut suuria ongelmia Euroopan rahaliiton arkkitehtuurissa. Itä-Euroopan maille ensimmäisenä asetetut ankarat säästövelvoitteet, jotka sittemmin otettiin käyttöön myös muissa Euroopan reunavaltioissa, alkavat nyt olla käytössä myös Euroopan ytimen muodostamissa maissa. Kriisi on tuonut näkyviin myös EU:n syvästi epädemokraattisen rakenteen, jossa komissio käyttää yhä suurempaa valtaa kansallisten budjettien laadinnassa, ilman vakavasti otettavaa valvontaa Euroopan parlamentin taholta. Samaan aikaan erityisesti Saksan mutta myös muiden Pohjois-Euroopan maiden asema on vahvistunut suhteessa Euroopan reunamaiden asemaan. Saksan tiukka palkka- ja vientilyijäämiin tähtäävä politiikka ei kuitenkaan voi toimia mallina koko EU:lle. EU:n ilmastonmuutosta väheksyvä asenne Rio +20 -konferenssissa heinäkuussa 2012 myötävaikutti siihen, että mitään vakavasti otettavaa sopimusta ei syntynyt.

1. Talous- ja finanssipolitiikka

Vuonna 2012 EU-alueen talouskasvu pysähtyi. Kokonaistuotanto on edelleen alle vuoden 2008 tason. EU:n reuna-alueet olivat taantumassa. Vuosituotanto supistui Portugalissa 3 % ja Kreikassa 6 %. Itä-Euroopassa tilastoitiin edelleen pientä kasvua, mutta Puolaa ja Slovakiaa lukuun ottamatta kokonaistuotanto jäi edelleen alle kriisiä edeltävän tason. Euroalue pysyi heikon kasvun alueena, ja myös Saksassa, jossa kasvu oli vahvaa vuosina 2010 ja 2011, kasvu supistui kauppakumppaneiden säästöohjelmien vaikutuksesta.

Vuoden 2012 alkupuolella 25 maata päätyi lähinnä Saksan vaatimuksesta ns. rahataloudelliseen sopimukseen (Fiscal Compact), joka rajoittaisi kunkin jäsenmaan budjettialijäämän 0,5 %:iin bruttokansantuotteesta, ja estäisi siten tehokkaasti aktiivisen finanssipolitiikan harjoittamisen. Samalla, kun velka- ja pankkikriisin yhteisvaikutus uhkasi vaarallisella tavalla syventyä, Euroopan keskuspankki (ECB) käynnisti pitkäkestoisen uudelleenrahoitusohjelman. Jaksolla joulukuu/2011 – helmikuu/2012 se ohjasi liikepankeille noin 1 triljoona euroa 1 prosentin korolla. Tästä huolimatta antolainaus kotitalouksille ja yrityksille supistui vuoden 2012 aikana. Kun spekulointi Italian ja Espanjan valtioiden joukkovelkakirjoja vastaan vuoden 2012 puolivälissä voimistui, EKP ilmoitti myös ohjelmasta rahataloudellisen vaihdannan vapauttamiseksi. Ilmoitus ennakoitiin EKP:n rajatonta osto- ja myyntitoimintaa hallitusten joukkovelkakirjalainojen jälkimarkkinoilla ehdolla, että jäsenmaat ensin hyväksyvät Euroopan pelastusrahaston, Euroopan vakausmekanismin (EVM), politiikkaohjelman. Vaikka EKP ei ole vielä alkanut varsinaisesti toimia, ilmoitus riitti turvaamaan hauraan rahataloudellisen vakauden vuoden 2012 toisella puoliskolla.

Uusien taloussääntöjen arvioitu yhteisvaikutus talouskasvuun jaksolla 2013 – 2016 on se, että euroalueella talous supistuu noin 3,5 %, Italiassa, Portugalissa ja Espanjassa 5-8 % ja Kreikassa ja Irlannissa noin 10 %. Heinäkuussa 2012 EU:n huippukokous teki ehdotuksen eurooppalaisesta EKP:n valvontaan, talletustakuuseen ja yhteiseen kannanmäärittelyyn perustuvasta pankkiunionista. Ratkaisematta on kuitenkin se, mitkä 6000 pankista EKP ottaa suoraan valvontaansa. Eräät pohjoiset jäsenmaat eivät myöskään jaa näkemystä talletustakuusta ja yhteisestä kannanmäärittelystä.

Vyönkiristyksen sijaan talouspolitiikan tulisi keskittyä työttömyyden supistamiseen. Julkinen kulutus tulisi kohdentaa sosiaalisesti ja ekologisesti perusteltuihin investointeihin. Eurooppalainen yhteisvaluutta edellyttää yleiseurooppalaista, noin 10 % bruttokansantuoteosuuteen perustuvaa, finassipolitiikkaa suhdannevaihtelun pehmentämiseksi sekä rikkaiden ja köyhempien alueiden välisten erojen tasaamiseksi. Alue- ja teollisuuspolitiikkaa on vahvistettava ja eurobondien käyttöön otolla vahvistetun EKP:n on otettava vastuu investointiohjelmasta erityisesti suurimpiin vaikeuksiin ajautuneissa Etelä- ja Itä-Euroopan maissa. Suurten kauppataase-erojen poistamiseksi ylijäämämaiden on myös lisättävä omaa kysyntäänsä. Työllisyyspolitiikassa huomio on kohdistettava hyvään osaamiseen ja palkkaukseen perustuvaan työhön, sillä kilpailu matalapalkkatyöllä johtaa vielä halvempaan työhön toisaalla. Työttömyyden supistamiseksi ja palkkatyön korvaamiseksi muilla ihmisten ja yhteiskunnan kannalta tärkeillä asioilla, normaali työviikko tulisi lyhentää 30 viikkotyötuntiin.

Finanssisektorin yliajautuminen on kehityskulku, joka tulisi radikaalisti kääntää. Liike- ja investointipankkitoiminnat tulisi täysin eriyttää toisistaan, ja julkisten ja osuuskuntapohjalla toimivien pankkien asemaa lainantantajana ja kestävien investointien rahoittajana tulisi parantaa. Investointipankkien, vipurahastojen ja pääomarahastojen toimintaa tulisi rajoittaa. Kakkien arvopaperin kauppa tulisi keskittää hyväksytyille julkisille kauppapaikoille, uudet arvopaperit tulisi alistaa tarkasti säädellyille testeille, ja uusi eurooppalainen luottoluokituslaitos tulisi perustaa. Kaikista rahoituskaupoista tulisi maksaa vero (transaktiovero). EKP tulisi alistaa tehokkaalle demokraattiselle valvonnalle, jonka päätehtävä olisi laajan, suhdannevaihteluiden vastaiseen eurooppalaiseen järjestelyyn perustuvan rahataloudellisen vakauden ylläpitäminen.

2. EU:n hallinto

Julkisen velan kriisin ratkaisemiseksi on tehty uusia EU-hallintoa koskevia järjestelyjä: on tehty uutta lainsäädäntöä, kuten 'six-pack', joka kiristää vakaus- ja kasvusopimuksen määräyksiä; on tehty uusia sopimuksia ja hallitusten välisiä järjestelyjä, kuten tiukempia rajoituksia jäsenvaltioiden budjeteille; ja on luotu uusia prosesseja, kuten 'eurooppalainen puolivuotiskausi, jonka tahdissa komissio ja neuvosto tarkastavat jäsenvaltioiden talouspolitiikat ja 'uudistusohjelmat'. Yhteistä näille uusille järjestelyille on taloudellisesti heikompien maiden alistaminen kaikenkattavalle, alituisen kulujen leikkaamiseen, työehtojen heikentämiseen ja julkisten varojen yksityistämiseen perustuvalla holhouksella. 'Pelastusvaroja' saaneille jäsenmaiden kohdalla kontrolli ja rajoitukset ovat raskaampia, ja Kreikan tapauksessa muistuttavat jo keinotekoisista siirtomaajärjestelmästä.

Näiden järjestelyjen väistämätön seuraus on EU:n pitkäkestoisen legitimaatio-kriisin voimistuminen. Demokratiavaje laajenee, kun tärkeimmät päätökset suojataan demokraattisilta paineilta, kun suuret yhtiöt sanelevat EU-lainsäädännön sisällön, kun EKP tekee kriittisiä päätöksiä ilman demokraattista tulostavastuuta ja kun kansalliset työmarkkina- ja hyvinvointimallit hajautetaan ja hajotetaan yhteismarkkinoiden ja taloudellisen vakautuksen nimissä.

On toki mahdollista esittää yksilöityjä ehdotuksia nykyisten hallintaprosessien muuttamiseksi, mutta ne ovat turhia ilman perusteellista muutosta EU-politiikan suuntaamisessa kelvollisen työllisyyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden suuntaan. On tunnustettava, että EU:n legitimaatiokriisi niin vakava, että haasteet vallitsevalle hallintavalle nähdään jäsenvaltioiden sisällä yhä laajemmin perusteltuina ja oikeutettuina.

3. Sosiaalisen agendan uudelleenjäsentäminen

Ankarat säästöpolitiikat ovat miljoonien eurooppalaisten arkielämän riesa, erityisesti EU:n reuna-alueiden eteläisissä ja itäisissä maissa. Vuonna 2012 EU:n virallinen työttömyysaste oli 10.6 %, mutta Espanjassa ja Kreikassa se oli noin 25 %. Nuorten työttömyysaste oli EU:ssa 22.7 %, mutta Espanjassa ja Kreikassa yli 50 %. Verovuotojen tukkimisen sijaan säästöpolitiikat ovat keskittyneet menojen leikkauksiin aiheuttaen infrastruktuurihankkeiden lykkäämisiä tai perumisia sekä leikkauksia terveys- ja koulutusmenoissa, sosiaalietuuksissa ja toimeentulotuessa. Monissa maissa työttömyysturvaa on olennaisesti heikennetty sekä laman että säästöpolitiikan johdosta. Köyhyysriski on kasvanut suurella osalla väestöä. Köyhimmät ovat kärsineet suhteellisesti eniten, mutta kriisiin ajautuneissa maissa myös keskiluokkaan kuuluvien kansalaisten asema on heikentynyt.

Historiallisesti tarkasteltuna sosiaalipolitiikan toimeenpano on Euroopassa järjestetty siten, että markkinoiden osuus on ollut vähäinen tai suorastaan olematon, kuten ruoka-avustuksissa tai ilmaisissa terveyspalveluissa ja peruskoulutuksessa. Nyt julkisten palvelujen markkinaehtoinen tuotteistaminen on taas käynnistynyt palvelusetelien (vouchers) sekä terveys- ja koulutuspalvelujen käyttäjämaksujen muodossa. Samaan aikaan kun EU-komissio puhuu työmarkkinoiden lisäjoustopuolesta, se vaatii palkkojen jäädyttämistä, leikkauksia eläkkeisiin ja eläkeiän nostamista, irtisanomissuojan heikentämistä ja työttömyyskorvausjaksojen lyhentämistä. Tämä kaikki merkitsee lisäleikkauksia kehitetyn Euroopan sosiaalisen mallin tarjoamiin etuuksiin.

EU:n ja sen johtavien jäsenmaiden epäonnistuminen suoran verotuksen olennaisessa harmonisoinnissa on tehnyt tilaa verokilpailulle. Valtiot tarjoavat kilpaa etuja nykyisille ja potentiaalisille investoijille, mutta samalla verokilpailu on paljastanut matalaan verotukseen turvautuneiden jäsenmaiden haavoittuvuuden. Kaikkien jäsenmaiden tulisi sitoutua progressiiviseen verotukseen ja likimääräiseen veroasteikkojen harmonisointiin. Yritys- ja muiden verojen tulisi olla niin lähellä toisiaan, että voittojen siirtely maasta toiseen lakkaisi. Kaikkien jäsenmaiden tulisi sitoutua läpinäkyvyyteen ja kaikkia tuloja koskevaan tiedonvaihtoon. Verovälttelyn keinot ja veroparatiisit tulisi poistaa, ja rikkaille pitäisi olla nykyistä tiukempi verotus. Siirtyminen suorasta tuloverotuksesta epäsuoraan verotukseen tulisi kääntää takaisin kohti suoraa verotusta.

4. Kehitysstrategia Euroopan reuna-alueille

EU:n kahtiajako ydin ja reuna-alueisiin periytyy ajalta ennen integraatiota, mutta integraatioprosessin uusliberalistinen toimeenpano on voimistanut kahtiajakoa. Sellaisissa välimeren maissa kuin Kreikka, Espanja ja Portugali EU-jäsenyyttä seurasi osittainen teollisuuden alasajo, kun hallitukset menettivät kykynsä harjoittaa kansallista elinkeinopolitiikkaa. Ja euron myötä ne menettivät myös kykynsä suojella teollisuuttaan valuuttakurssia heikentämällä. Saksan ja eräiden Pohjoismaiden palkkadeflaation vanavedessä näiden välimeren maiden vaihtotasevajeet kasvoivat nopeasti. Baltian ja Kaakkois-Euroopan maissa talouskasvu oli vahvasti riippuvainen jonkin toisen maan valuutan arvoon kytketyn lainarahan saatavuudesta. Tuontiraha voiteli kiinteistökaupan kasvun, mutta yliarvioitua valuuttakurssit haittasivat teollista kehitystä johtaen jopa Välimeren maita suurempiin vaihtotasevajeisiin. Visegrad –maissa (Tshekki, Unkari, Puola ja Slovakia) teollisuudenalat kytkeytyivät yhteen Saksan vientiteollisuuden kanssa ja – Unkaria lukuun ottamatta – niiden vaihtotasevajeet jäivät muita pienemmiksi.

Baltian ja Kaakkois-Euroopan maissa kriisi tuli näkyviin syksyllä 2008, kun vähenevä tai jopa maasta pois virtaava pääoma vei pohjan näiden alueiden omaksumilta kasvumalleilta. Unkari, Latvia ja Romania turvautuivat Kansainvälisen valuuttarahaston ja EU:n pelastusohjelmiin ensimmäisinä. Näiden ohjelmien tavoitteena oli vakauttaa valuuttakurssit, näitä maita avokätisesti rahoittaneiden länsieurooppalaisten pankkien toivomusten mukaisesti. Pelastusohjelmien vaikutuksesta elintaso romahti, erityisesti Latviassa. Kreikan vanavedessä Välimeren maat joutuivat kokemaan täysimittaisesti pääoman liikkeiden, pääomapaon ja spekulatiivisten hyökkäysten seuraukset. EU:n ydinalueen hallitusten reaktio tähän oli erittäin hidas. Tiukat säästöohjelmat kohdentuivat menojen leikkauksiin, mutta tähtäsivät myös vaihtotasevajeiden pienentämiseen. Pelastusohjelmilla Länsi-Euroopan maat

ovat ostaneet aikaa Välimeren maista irrottautumiseen, mutta säästöpolitiikat eivät ole olleet vastaus näiden maiden teollisuuden alasajoa koskeviin ongelmiin ja näistä maista on tullut kehityksen jälkijoukko. Itä-Euroopan maissa kriisin vaikutukset iskivät ensin vientiin vuoden 2008 lopulla ja vuoden 2009 alussa. Sitä seuraava elpyminen oli kytköksissä Saksan vientiin, jonka näkymät himmenivät vuonna 2012 – kiitos eurooppalaisen säästöpolitiikan ja kasvun hidastumisen niiden päämarkkina-alueilla kuten Kiinassa.

EU:n aluepolitiikka on keskittynyt infrastruktuurin kehittämiseen, eikä elinkelpoisten tuotannollisten rakenteiden tuottamiseen. EU:n uusi budjetti vuosille 2014 – 2020, jonka on määrä tulla hyväksytyksi vuoden 2013 alkupuolella, esittää koheesipolitiikan kulujen leikkaamista 5 %:lla nykytasosta, ja kohdentaa uudelleen tuet rikkaiden ja kehitysvaiheessa olevien maiden eduksi, köyhempien maiden kustannuksella. Ns. 'paremman kulutuksen ystävät' Pohjois-Euroopassa ajavat myös makrotaloudellisten ehtojen sisällyttämistä koheesipolitiikkaan, ja todennäköisesti ne myös saavat tahtonsa läpi. EU:n reuna-alueet ovat onnistuneet pienentämään vaihtotasevajeitaan, mutta tämä on tapahtunut säästöohjelmien aiheuttaman kotimaisen kulutuksen laskun ja tuhoisien sosiaalisten seurausten kustannuksella. EU-johtavat väittävät, että EU:n ja IMF:n edellyttämät ohjelmat – yksityistäminen ja työmarkkinasääntelyn purkaminen – tehostavat kilpailukykyä, mutta näistä ohjelmista ei löydy proaktiivista teollisuuspolitiikkaa. EU-politiikoissa ei myöskään tartuta Saksan ja muiden pohjoisten jäsenmaiden uus-merkantilistisilla politiikoilla luotuihin vaihtotaseylijiämiin.

Kreikan ja muiden reuna-alueiden nykyinen julkinen velka ei ole kestävällä tasolla. Tällaiset velkatilit tulisi auditoida sen määrittelemiseksi, mitkä osat velasta ovat oikeutettuja. Muut osat veloista pitäisi leikata kestäväälle tasolle. Euroopan keskuspankin roolia viimesijaisena luotottajana hallitusten joukkovelkakirjamarkkinoilla tulisi laajentaa ja irtikytkä luototus säästöpolitiikan vaatimuksista. EU:n budjetti tulisi nostaa nykyisestä 1 %:sta kohti 10 %:ia EU:n bruttokansantuotteesta, jotta EU:n eteläisten ja itäisten reuna-alueiden investointi- ja kehittämisohjelmat tulisivat mahdollisiksi. Aktiivista teollisuus- ja aluepolitiikkaa tarvitaan reuna-alueiden kehittämiseksi, sillä toivotulle kehitysuralle ei päästä vain markkinaprosessien seurauksena. EU:n nykyinen alue- ja koheesipolitiikka perustuu pääosin metropolialueisiin, mutta työllisyyden ja tuotannon parantamisen kannalta köyhempien alueiden tukeminen on tärkeää. Aluepolitiikka on perustunut alueellisuuteen ja kaupunkialueisiin kehityksen kannalta merkityksellisemmän kansallisen tason kustannuksella. Olemassa olevien resursien täysimittainen hyödyntäminen edellyttää demokraattista osallistumista, eikä elitististä suunnittelua. Erityisesti EU:n esittämä 'älykäs erikoistuminen', jossa jokaisen alueen tulisi jossakin asiassa nousta maailman johtajaksi, ei voi toimia, sillä liikaerikoistuminen on 'älykkään erikoistumisen' todennäköisen seuraus. Lisäksi, ja alueiden sisäinen kaupan tärkeydestä johtuen, ekologisesti kestävien, paikallisia resursseja hyödyntävien tuotantomuotojen, kuten esimerkiksi ruoan ja energian, kehittäminen ansaitsee enemmän huomiota. EU:n talouspolitiikka täytyy uudelleen tasapainottaa. Ja sen lisäksi mitä juuri aloitettu prosessi alijäämäisiltä mailta vaatii, ylijäämämailta pitäisi vaatia kokonaiskysyntää elvyttäviä toimia siten, että myös tuontikysyntä voi kasvaa.

5. Kriisi ja globaali hallinta

Kaksi musertavaa virhettä luonnehtii globaalia hallintaa vuonna 2012. Ensiksi, rahataloudellisen järjestelmän uudistamisessa ja taloudellisessa koordinaatiossa ei ole olennaisesti edistytty. Ratkaisematon euroalueen kriisi muodostaa kasvavan uhan heikentyvälle maailmantaloudelle. Huolimatta lukuisista julistuksista globaalien ongelmien ratkaisemiseksi, rahataloudellisen järjestelmän kriisin perussyö – massiiviset vaihtotase-erot, tulo- ja varallisuuserot sekä sääntelemättömät ja epävakaut rahataloudelliset markkinat – ovat edelleen ratkaisematta. Vaihtotasevajeet pysyvät kestävämmän suurina. Uuden rahataloudellisen sääntelyn toimeenpano on kaukana julistetusta ja aiotusta. 'Liian suuri kaatumaan' ongelma on edelleen ratkaisematta ja rahataloudelliset instituutiot kasvavat jopa entistä suuremmiksi ja keskitetyimmiksi. Riskipitoisia toimia siirretään yhä ja mahdollisesti jopa lisääntyvässä määrin sääntelemättömän varjopankkijärjestelmän piiriin.

Toiseksi, globaalin hallinnon ekologinen ulottuvuus kytkee yhteen äärimmäisen akuutit ja entistä huolestuttavimmat tilanteet – erityisesti ilmastomuutos ja luonnon monimuotoisuuden tuho - vähenevään poliittiseen kykyyn toimia. Vuonna 2012 pidetty Rio +20 huippukokous osoittautui kykenemättömäksi uudistamaan kestävän politiikan globaalia asialistaa. Ympäristöä koskeva asialista on nyt työnnetty sivuraiteelle ja supistunut sisällyksettömäksi puheeksi taloudellisen kehityksen toimialueilla sekä sirpaloituneisiin ja riittämättömiin toimiin luonnonsuojelussa.

Nykyisin ei ole mitään globaalia instituutiota tai instituutioryhmää tehokkaasti tarkkailemassa ja valvomassa globaaleja järjestelmäriskejä, kuten globaaleja vaihtotase-eroja, hintakuplia, liiallisia vaihtokurssien heilahteluja, suuria muutoksia pääomavirroissa, kansainvälisten reservien kokoja tai haitallista verokilpailua ja veronkiertoa. Ne instituutiot, joiden olemme otaksuneet vastaavan näistä tehtävistä - Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), ryhmä 20 (G20), Rahataloudellisen vakauden foorumi, Kansainvälisten tilitysten pankki, Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö (OECD) – eivät tänä päivänä kykene näitä tehtäviä käytännössä hoitamaan. Kansainvälisen ympäristöhallinnon alalla EU:n virallinen politiikka on ottanut taka-askelia sitten finanssi- ja talouspoliittisen kriisin puhkeamisen ja, ainakin toistaiseksi, politiikkatoimet ovat valitettavan riittämättömiä.

Globaalin rahataloudellisen hallinnon uudistamisen on perustuttava oikeudenmukaisuuden, taloudellisuuden ja rahataloudellisen vakauden pakottaviin sääntöihin ja se täytyy organisoida edustavalla ja läpinäkyvällä tavalla. G20-ryhmän sijasta erityinen, objektiivisiin valintakriteereihin perustuva maaryhmä pitäisi asettaa perustamaan 'Maailman taloudellinen neuvosto', kuten YK:n neuvoston puheenjohtajan toiminut Joseph Stiglitz on esittänyt. IMF pitäisi alistaa olennaisille hallintonsa, toimivaltansa ja politiikkasuositustensa uudistuksille. Jos poliittista tahtoa on, läpinäkyvyyden lisääminen verotuksessa on saavutettavissa. Koska YK on nykyään kaikkein edustavin koordinoitifoorummi, EU:n ja muiden OECD-maiden tulisi siirtää resursseja ja toimivaltaa OECD:ltä korkean tason YK-johtoiselle verotusjärjestölle ja varustaa se riittävällä asiantuntemuksella ja vallalla, jotta se voisi tehokkaasti taistella veronkiertoa ja verovälttelyä vastaan sekä vähentää verokilpailua.

Jokaisessa vakavasti otettavissa olevassa ympäristön hallintaa koskevassa vaihtoehtoisessa poliittisessä strategiassa täytyy lähtökohtana olla, veden, energian ja – yleisesti ottaen – yhteisomistuksellisten hyödykkeiden yksityistämisen kieltäminen. Strategian täytyy vastustaa luonnon monimuotoisuuden kaventamista, ja kieltää sitovan lainsäädännön heikentämien tai korvaaminen pelkillä markkinamekanismeilla. EU voisi kohottaa omaa asemaansa pitkän aikavälin kestävää kehitystä koskevassa toiminnassa sitoutumalla uudenlaiseen monenkeskisyyteen. Sen sijaan, että se vaatisi aina itselleen tai sen johtaville jäsenmaille johtavan roolin, ja että se puhuttelee kaikkia muita johdettavina alamaisinaan, EU:n ja sen jäsenvaltioiden tulisi harjoittaa avointa diplomatiaa, jossa aloitteen ja johdon ottavat ne, jotka ovat kulloinkin puheena olevassa asiassa kehityksen kärjessä.

EuroMemorandum 2013 perustuu keskusteluihin ja työpapereihin, jotka esitettiin EuroMemorandum-ryhmän järjestämässä 18. 'Vaihtoehtoisen eurooppalaisen talouspolitiikan työpajassa' 28-30.09.2012 Poznanissa, Puolassa.

Täysimittainen julkaisuteksti,

The deepening crisis in the European Union: The need for a fundamental change

löytyy kokonaisuudessaan osoitteesta www.euromemo.eu, josta löydät myös lisätietoja julkaisun tuottaneesta ryhmästä ja heidän toiminnastaan.

Tuki-ilmaisut (ks. declaration of support, julkaisun viimeinen sivu) voit lähettää osoitteeseen info@euromemo.eu.